

גמ' חולין (יא.) - כשרות החלב בזמנינו

רב דניאל שטיין

א. שו"ע (סי' תרמ"ח סע' ז') - ניטל דדו, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול. הגה: ויש מחמירין אם נטלה השושנתא, דהיינו שאנו קורין פיטמא, וטוב להחמיר במקום שאפשר, מיהו לענין דינא אין לפסול אא"כ ניטל הדד, דהיינו העץ שראש הפיטמא עליו, והראש נקרא שושנתא, וכל זה דוקא שניטלה, אבל אם לא היה לו דד מעולם, כשר, וכן רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו.

ב. תשו' בית אפרים (ח"א או"ח סי' א') - דכתב השבות יעקב באתרוג שנשבר פטמתו ועדיין הוא מחובר במקצת שלימה ותמה מיקרי מדאמרינן בחולין דף י"א דלמאי דפתח ובדק לה כו' אבל היכא דליף לית לן בה הרי דפשוט להש"ס כל היכא דמחובר בו מיקרי תמימה ושלימה כו' ובאמת אין זה ראייה דשאני התם דכשפותחין את הבהמה מצד אחד ומצד השני כל האורך מחובר לגמרי משא"כ באתרוג שפטמתו נשבר ונפרד במקצת מרוחב האתרוג. וכמדומה ששמעתי מדודי מ"ו הגאון נ"י שאמר לחלק בזה. ולפענ"ד נראה דאם נשבר רובו הוי ככולו כדאשכחן גבי גרגרת ודכוותיה טובא שיש חילוק בזה ואף ע"פ שעדיין הוא מחובר ויכול להתקיים כך מ"מ כיון שנפרד רובו ככולו ולא לקיחה תמה הוא ומההיא דחולין אין ראייה.

ג. רמב"ם (סופ"ט טומאת מת) - דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן, ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלו' אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים. [השגת הראב"ד] דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דהו"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא.

ד. גמ' קידושין (עג.) - לא יבא ממזר ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא. [חי' הרשב"א (שם) - מכאן דקדק הרמב"ם ז"ל בתשובת שאלה דכי אמרינן בעלמא ספיקא דאורייתא לחומרא דרבנן היא דאי מדאורייתא לא אסרה תורה אלא הודאי, וכן פסק בחיבורו הגדול, וקשיא לי טובא דא"כ אזל ליה אשם תלוי למאן דלא בעי חתיכה משתי חתיכות, ואפי' למאן דבעי חתיכה משתי חתיכות ה"מ לענין קרבן אבל להתיר לכתחלה לא קאמר דהנך תנאי לאו בהכי פליגי, ועוד מדאמרינן בפ"ק דמכילתין ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני ואקשינן והא תנן ספק ערלה בא"י אסור בסוריא מותר ופרקינן דלמא כך נאמרה הלכה ודאה אסורה ספיקא מותרת אלמא בארץ ספיקא אסורה דאורייתא ואף בסוריא אי לאו דנאמרה הלכה להתיר ספיקא אף התם היתה אסורה, ועוד מדבעי בפ"ק דחולין (י"א א') רובא וחזקה מדאורייתא מנלן ואתינן למפשט מפסח ומעגלה ערופה ושעיר המשתלח ושחיטה, ואם איתא למה לן דל רובא ודל חזקה הא כל ספק דאורייתא מותר, אלא הכא דאמרינן ממזר ספק יבא מיתורא דקהל אתי ואדרבה דוק מינה טעמא דגלי קרא הא לא גלי אפילו ספק ממזר בלא יבא וממנה לכל איסורי ספק דאורייתא].

ה. משנה בכורות (ה:) - בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה מותר באכילה, וטמאה שילדה כמין בהמה טהורה, אסור באכילה, שהיוצא מן הטמא טמא, והיוצא מן הטהור טהור וכו'. רבי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים, אחד גמל הנולד מן הגמלה, ואחד גמל הנולד מן הפרה. ורבנן, האי גמל גמל מאי עבדי ליה, חד לאסור עצמו, וחד לאסור חלבו, ור' שמעון לאסור חלבו מנא ליה, נפקא ליה מאת הגמל.

ו. רא"ש חולין (פ"א סי' ט"ז) - ועי"ל למאי דמסקינן דאזלינן בתר רובא כל הבהמות בחזקת כשירות ואפילו בתוך שנתנא משום דרוב בהמות כשירות הן (ג) ורובא עדיף מחזקה.

ז. חי' הרשב"א חולין (שם) - ובשם רבינו שמשון ב"ר שמשון ז"ל שאין לאסור הגבינות מטעם זה דאפי' תאמר שאין הולכין אחר חזקה יש לנו להתיר מכח הרוב בהמות כשרות הן וזו עכשו היא שנטרפה וכו' ולדעתו הסכים רבינו הרב ז"ל מדאמרינן נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך כמה נטרפה וכו' ומיהו ה"מ בטרפות שאפשר לומר דהשתא סמוך לשחיטה ממש נולד בה אבל ודאי בטרפות סירכא או טרפיות אחרים שא"א לתלותם בשעת שחיטה בהא ודאי אסורין דהא א"א לך לומר בה העמידנה על חזקתה דהא ודאי נפקא לה מחזקתה ואי אתה יודע מתי נטרפה ומתי יצאה מחזקתה וכיון דודאי יצאה מחזקתה ואי אתה יכול לברר מתי ולא לתלות בזמן ידוע אוסרין אותה למפרע.

ח. ס' בדק הבית להרא"ה (בית ג' שער ו') - עוד כתב דכל היכא דלא קיימי עלה דמלתא אימת נטרפה תולין לומר דהשתא בסמוך לשחיטה נטרפה. והנ"מ בטרפות דאפשר לתלות ולומר דסמוך לשחיטה ממש הוה אבל בטרפות דסירכא וכיוצא בזה שא"א לומר דסמוך לשחיטה ממש הוה בהא ודאי אסור דהא אי אפשר לומר לן בה העמידוה על חזקתה שכבר יצאה מחזקתה ואי אתה יודע מתי וכיון דודאי יצאה מחזקתה ואין אתה יודע מתי אוסרין אותה למפרע וכו'. ודבריו סותרין זה את זה, שהרי כתב שתולין להיתר ומעמידין אותה בחזקת כשרה כל היכא דאפשר לומר דסמוך לשחיטה ממש הוה אע"פ שאפשר דטובא מקמי הכי הוה א"כ בסירכא נמי למה אין אנו תולין עד הזמן שאפשר שלא היתה קודם לכן שהרי בין בזו ובין בזו אין לך ראייה על הזמן בשניהם שאף זו שאפשר שהיה סמוך לשחיטה אפשר קודם לכן והרי הסירכא כמוה לפי אותו זמן שאפשר לה קודם שחיטה ולא פחות מיכן שא"א לתלות בפחות מיכן אבל בזמן הקודם לזה זו וזו שוות ואף בזו שאפשר לתלות בה סמוך

לשחיטה מכל מקום יצאה מחזקתה דיצאה מחיים מחזקת כושר. ולפי האמת אין הפרש בין שעה אחת או רגע אחד לזמן מרובה כלן מחזקת כושר יצאו מחיים שכבר נטרפו מחיים ואין זה אלא דאגב ריהטא לא עיין בה אבל הנכון דדא ודא אחת היא וכיון שיצאו מחזקת היתר ואין אנו יודעים זמנם למפרע חוששין להם למפרע עד הזמן שמתברר לנו שהיתה מותרות בודאי כגון שנים עשר חדש למפרע ועד אותו זמן חוששין.

ט. שו"ע (יו"ד סי' פ"א סעי' ב') - גבינות שנעשו מחלב בהמה ונמצא טריפה, אם הוא טרפות שאפשר שלא אירע לה אלא עתה (שאירע לה עתה ועיקר), כגון ניקב קרום של מוח וכיוצא בו, מותרת, דאמרינן השתא הוא דנטרפה. אבל אם ידוע שקודם שחלבה נטרפה, כגון יתרת אבר שנטרפת בו, או הוגלד פי המכה שבידוע ששלשה ימים קודם השחיטה היה, כל הגבינות שנעשו מחלבה, אסורות. הגה: מיהו בהוגלד פי המכה אין לאסור רק הנעשה ממנה תוך ג' ימים, אבל מה שנעשה מחלבה קודם לזה, שרי. אבל ביתרת או שאר טריפות הבא מן הבטן, מה שנעשה ממנה מעולם, אסור (או"ה שם). ואם היתה בעדר עם בהמות אחרות, ונתערב חלבה עם חלב האחרות, הולכים בו אחר שיעור ששים. הגה: ואם יש ס' בהמות בעדר, ולא ידעין בודאי שחלב מן הטריפה היא יותר מחלב אחת האחרות, אמרינן מסתמא דאיכא ששים, ומותר (סברת עצמו). ודוקא כשנתערב החלב, אבל אם נתערבו הגבינות אינן בטילות, דהוי חתיכה הראויה להתכבד ואפילו באלף לא בטיל. (תה"ד ובארוך כלל מ"ט ותשובת רשב"א סי' תקי"ז/תקי"ח). ואם נטרפה ע"י סירכא, אין אוסרין הגבינות שנעשו מחלבה, משום דהוי ספק ח' ספיקא. הגה: ויש אוסרין אפילו בסירכא, מה שנחלב תוך שלשה ימים (רשב"א ור"ן), וכן יש לנהוג אם אין הפסד מרובה.

י. חי' הרמב"ן חולין (ג:) - ומפני טעם זה הוצרכו כל הטרפות לבדוק בסירכות שבריאיה מפני שמיעוטן מצוי.

גמ' חולין (יא:) "רב מרי אמר אתיא ... אפיטרופוס לעריות"
רמב"ם (פט"ו איס"ב הכ"ז)
ס' שב שמעתא (ש"ד פ"ז-ח')